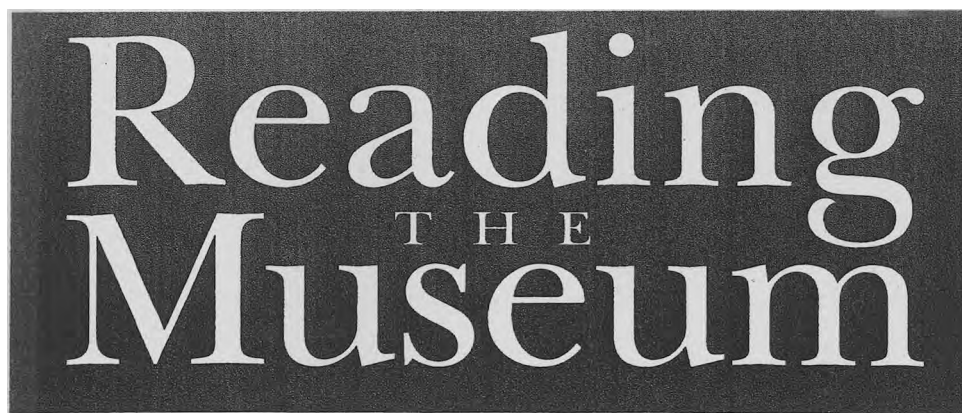

Aanleiding tot onderstaand verslag van museumprojecten in Canada was het bezoek van Maria Lopes aan Amsterdam. Op 22 januari gaf zij een lezing over het werken met alfabetiseringsgroepen in musea. Maria Lopes is educatief medewerker van de Vancouver Art Gallery.

Uit het veld

Het museum lezen Ineke van de Craats

Mensen die weinig of niet lezen en schrijven, horen doorgaans niet tot het publiek dat musea bezoekt. Een laag inkomen, een lichamelijke handicap, het van huis uit niet gewend zijn, alles speelt een rol. Musea zijn er echter voor iedereen en wat er bewaard en getoond wordt, zou dezelfde diversiteit moeten hebben als er interesses onder de bevolking zijn, van autochtone alfabetiseringscursist tot geschoolde inburgeraar.

Museumproject

Bovenstaande overwegingen waren in Nederland reden om een museumproject te richten op nieuwkomers in de samenleving (zie de nummers 105 en 112 van LES). Als deze groepen de drempel van het museum over geholpen worden, kunnen ze ontdekken dat museumbezoek een vorm van ontspanning is, dat je er mooie of interessante dingen kunt zien of dat je je nieuwe omgeving beter gaat begrijpen. Musea kunnen ook iets leren van deze groepen: wat hun interesses zijn en hoe collecties gepresenteerd moeten worden om deze groepen aan te spreken.

Het idee van de interculturele museumprogramma's voor NT2-cursisten komt uit Engeland en Canada waar volwassenen-educatie in musea al iets vanzelfsprekends is geworden. In zo'n project werken docenten, educatieve medewerkers van het museum en cursisten samen. Vaak komt er ook een gezamenlijk product van die drie groepen tot stand, bijv. een boek of een brochure. Het is dan ook meer *leren*, wat je met elkaar en van elkaar doet, dan *educatie*, wat een eenzijdig verkeer van het museum naar de bezoeker suggereert. Het voornaamste doel van het Canadese project is om geletterdheid in enge en brede zin te bevorderen door tussenkomst van musea. Van dat project doen we hier verslag.

Geletterdheid in brede zin

Het aantal Canadezen dat niet of niet voldoende kan lezen en schrijven is hoog: 5 miljoen. Dat komt neer op 35% van de bevolking. Deze cijfers komen uit het Canadese tijdschrift *Reading the Museum* (december 1996) en moeten ook door een Canadese bril gelezen worden, dat wil zeggen dat de maatstaven voor geletterd zijn hoog liggen. Zowel de regering als de vereniging van Canadese musea zagen het belang van een gezamenlijke aanpak. De musea wilden hun tentoonstellingen van kunstvoorwerpen en erfgoed meer toegankelijk maken voor een groter en vooral ander publiek. De organisaties ter bevordering van geletterdheid zagen dat musea een belangrijke rol konden spelen bij het bereiken van hun doel. Samen stelden ze zich ten doel om musea toegankelijker te maken voor alfabetiseringscursisten en het gebruik van duidelijke en directe taal in de musea te bevorderen. Teksten bij schilderijen of (cultuur-)historische voorwerpen moesten eenvoudiger gesteld kunnen worden. Verder wilde men onderzoeken hoe bezoekers, ongeacht leeftijd of taalbeheersing, betekenis toekennen aan het tentoongestelde. Ook dit kun je zien als een vorm van geletterdheid. De titel van het project, *Reading the museum*, heeft dus een dubbele betekenis. Niet alleen het museum kun je lezen, maar ook de dinosaurius in het natuurhistorisch museum of het spinrokken in het volkenkundig museum. Lezen moet je dan interpreteren als leren ontdekken wat je als bezoeker voor beleving kunt oproepen uit een tentoongesteld beeld of voorwerp.

Samenwerking vereist

Om een project te laten slagen moeten musea nauw samenwerken met docenten. Docenten weten als geen ander wat je van hun cursisten kunt verwachten en vooral ook wat niet. Zij weten dat deelnemers van lees- en schrijfgroepen het idee hebben dat het museum er niet voor hen is, en dat het veel aanmoediging zal kosten om hen een museum binnen te laten gaan. Goed geïnformeerd door de docent liet Marie Lopes, educatief medewerker van het museum, de eerste keer dat zo'n groep cursisten de Edmonton Art Gallery binnenging, hen dan ook zien waar de nooduitgangen waren, hoe de beveiliging geregeld was, waar de lichtknoppen zaten en alle mogelijke gewone dingen waar de groep

belangstelling voor toonde. De docent was er ook altijd bij, wanneer de groep het museum bezocht. Dat gaf een veilig gevoel en maakte een goede aansluiting tussen gewone lessen en museumles mogelijk.

Het museum leren lezen

Pas bij het tweede bezoek begon Marie Lopes voorzichtig met het leren kijken naar kunst. Niet door eerst informatie te geven over het kunstvoorwerp maar door te kijken en vragen te laten stellen, door het tentoongestelde ter discussie te stellen. Ze probeerde de cursisten iets te laten voelen bij zo'n voorwerp want herinneringen waar een emotie bij zit, houdt je veel langer vast. Allerlei associaties die het kunstwerk oproep, werden met hulp van de docent opgeschreven. Er werden steeds meer aantekeningen in het museum gemaakt. Later in de klas werden die verwerkt in een gemeenschappelijk of individueel schrijfprodukt. De cursisten werden zowel door de docent als de museummedewerker daarbij enorm gestimuleerd. Zo leerden ze niet alleen naar kunst te kijken maar ook vertrouwen te krijgen in hun eigen mening over kunst. Dat kwam tot uiting in een gezamenlijke brief aan de maker van abstracte kunst. Aanvankelijk waren opmerkingen als "dat kan ik ook" of "mijn dochttertje van drie doet het beter" niet van de lucht, maar toch kon men al onder woorden brengen wat er niet begrepen werd aan die kunst. Dat werd in de brief gezet en naar de kunstenaar gezonden. Die was heel verwonderd over deze genuanceerde meningen en antwoordde aan de groep dat hij hun opmerkingen heel interessant vond. En wat geeft meer zelfvertrouwen dan zo'n reactie!

Producten van de cursus

Afhankelijk van wat voor soort museum bij het project betrokken was, varieerde het gemeenschappelijk produkt. Het eindprodukt van de groep die de Edmonton Art Gallery bezocht, is een prachtig boekje "*Blue Ink in my Pen*". Het is een verzameling door deelnemers geschreven impressies van kunstwerken. Bij ieder bezoek aan het museum hadden de cursisten een kunstwerk uitgekozen om over te schrijven. In de museumles hadden ze goed leren waarnemen: vormen en kleuren zien en bespreken, maar ook het verhaal in een kunstwerk hadden ze leren zien. Toen was het niet meer zo moeilijk je persoonlijke

indrukken te verwoorden en een schriftelijke weerslag te geven. Soms ook maakten ze samen een gedicht of een verhaal over een kunstwerk (Moord in het museum). Iedereen, ook de docent en de museummedewerker las zijn werk voor en praatte erover. Bij de presentatie van het boek lezen de cursisten voor uit eigen werk.

Bij een ander project, in Kitchener, werd samen met cursisten gewerkt aan de teksten bij de tentoongestelde voorwerpen. In een museum moet traditioneel veel gelezen worden. Veel kennis die nodig is om het tentoongestelde te kunnen begrijpen, wordt opgedaan door middel van tekst. Het museum levert die kennis, maar zelden zo dat bezoekers uit alle lagen van de maatschappij die kennis ook kunnen consumeren. Daarom werden cursisten van lees- en schrijfgroepen ingezet als deskundigen bij het maken van een folder van het museum in duidelijke taal. Dat resulteerde onder andere in de richtlijnen voor schrijven in klare taal (zie het kader rechts).

Bij weer een ander project werd mondeling overleverde historische kennis verzameld en vastgelegd. Cursisten konden hun eigen verhalen over vroeger gebruiken, maar ook werden er interviews met anderen afgenomen. Gezamenlijk werd overlegd wat er verzameld moest worden, wat er aan verhalen en verslagen opgenomen moest worden en hoe dit materiaal beschikbaar gemaakt kon worden voor andere belangstellenden. Daarbij kwam veel functioneel lezen en schrijven aan bod. In Ontario koos men het onderwerp "trouwrituelen" dat zeker in multiculturele groepen een succes zal zijn.

Winst voor iedereen

De resultaten van zulke projecten zijn indrukwekkend. Ik vond persoonlijk de foto's in het boekje *Blue Ink in my Pen* zeer veelzeggend: volwassen mensen vol overgave bezig in het museum of met de lay-out van het boekje. Behalve dat zij nieuwe kennis en ervaringen hebben opgedaan, hebben ze vooral hun mening leren uiten en zelfvertrouwen gekregen. En door het werken met cursisten van lees- en schrijfgroepen zijn musea zich bewust geworden van de noodzaak om hun toegankelijkheid te vergroten en daarbij klare taal te gebruiken.

Schrijven in klare taal

1. Bedenk voor je gaat schrijven
 - Wie gaat dit lezen?
 - Wat wil je hen vertellen?
 - Wat is het belangrijkste stuk?
 - Kun je iets weglaten? Doe het dan!
2. Opzet
 - Zeg aan het begin waarom je gaat schrijven.
 - Zeg aan het begin wat je wilt dat de lezer doet.
3. Gebruik korte zinnen.
Houd het bij één boodschap per zin.
4. Gebruik een lettertype dat groot genoeg is.
Maak veel ruimte rond de zinnen.
5. Houd je aan gewone interpunctie zoals komma's, punten en vraagtekens.
6. Gebruik illustraties, opsommingen of diagrammen om te laten zien wat je bedoelt.
7. Verdeel de tekst in kleine stukjes.
Die zijn makkelijker te lezen.
8. Lees de tekst de volgende dag nog een keer over.
Probeer het eenvoudiger te maken.

Bron:

"*Choices and Changes*". Literacy for Social Change Learners Group. Ontario Literacy Coalition (1992).

Informatie

In Nederland:

De Nederlandse Museumvereniging geeft een lesmap uit getiteld *Geschiedenis van de eigen omgeving. Interculturele museumlessen voor Nederlands als tweede taal*. De map is momenteel uitverkocht maar wel in te zien bij het secretariaat van de vereniging.

Telefoon: 020-305 37 60

e-mail: info@museumvereniging.nl

In Canada:

Reading the Museum

website: www.nald.ca/rtm.htm